

Studie- en beroepskeuze bij de overgang van VMBO naar MBO

Analyses op basis van de VO-monitor

**Analyses uitgevoerd door Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt van
de Universiteit Maastricht in opdracht van de Raad voor Werk en Inkomen**

Maart 2008

Aanleiding en verantwoording

In opdracht van de Raad voor Werk en Inkomen heeft het ROA eind 2007-begin 2008 onderzoek gedaan naar studie- en beroepskeuzebegeleiding in de overgang van vwo en havo naar het hoger onderwijs. Het ROA-rapport *'Voorlichting en begeleiding bij de studie- en beroepskeuze en de rol van arbeidsmarktinformatie'* geeft een duidelijk beeld van het nut van een goede begeleiding bij de keuze van een profiel en bij het kiezen van een vervolgopleiding. Dit heeft geleid tot een verzoek van de RWI aan het ROA om enkele centrale analyses tevens uit te voeren voor de vmbo-mbo-populatie. Deze notitie beschrijft de resultaten van deze aanvullende analyses.

De resultaten in onderstaande tabellen zijn afkomstig uit de VO-Monitor 2004. Deze jaarlijkse enquête is gericht op schoolverlaters van het algemeen voortgezet onderwijs (HAVO, VWO) en het voorbereidend beroepsonderwijs (VMBO). De meting 2004 heeft eind 2004, begin 2005 plaatsgevonden en was gericht op schoolverlaters die het schooljaar 2002/2003 gediplomeerd hadden afgerond. Op het moment van enquêteren hadden de benaderden zo'n anderhalf jaar geleden de gevolgde VMBO opleiding verlaten. Voor een meer uitgebreide onderbouwing en toelichting op de in deze notitie besproken aspecten zij verwezen naar het eerder genoemde rapport *'Voorlichting en begeleiding bij de studie- en beroepskeuze en de rol van arbeidsmarktinformatie'*.

Het bleek niet mogelijk alle relevante analyses op de zelfde manier te herhalen voor het vmbo-mbo-segmen: niet altijd is dezelfde vraag ook aan deze groepen gesteld, en soms wijkt de formulering (ietwat) af.

De resultaten

De overgang van vmbo naar mbo

Tabel 1 laat zien in hoeverre de verder lerende VMBO schoolverlaters een studie kiezen die in het verlengde ligt van hun gevolgde VMBO opleiding. Van de totale verder lerende VMBO uitstroom gaat zo'n 54% verder met een studie in eigen richting. De verschillen tussen de sectoren onderling zijn echter aanzienlijk. Met name de uitstroom uit de sector Techniek (91,6%) kiest een vervolgopleiding in dezelfde richting. VMBO schoolverlaters met een landbouwachtergrond wijken het vaakst uit naar vervolgopleidingen buiten de sector Landbouw.

Tabel 1

Vervolgopleiding in eigen richting

	Gevolgte sector (VMBO-TL zonder sector)					Totaal
	VMBO landbouw	VMBO techniek	VMBO economie	VMBO gezondheidszorg	VMBO theoretische leerweg	
	%	%	%	%	%	
Vervolgopleiding in eigen richting	39,5	91,6	62,2	57,6	n.v.t.	53,9
Vervolgopleiding in andere richting	60,5	8,4	37,8	42,4	n.v.t.	46,1
N	783	239	185	191	n.v.t.	1398

Bijna de helft van de gediplomeerden van het VMBO is tevreden of zeer tevreden over de hulp die zij kregen bij hun keuze voor een vervolgoopleiding of beroep (zie tabel 2). Een op de vijf gediplomeerden is (zeer) ontevreden. Met 53% zijn de gediplomeerden uit de sector Gezondheidszorg het vaakst tevreden met de hulp die zij kregen bij het kiezen van hun vervolgoopleiding en/of beroep. Gediplomeerden van de sector Economie zijn juist het vaakst ontevreden: 28% van hen is ontevreden of zeer ontevreden over de gekregen hulp bij hun keuzeprocess.

Tabel 2

Tevredenheid met hulp keuze vervolgoopleiding of beroep

	Gevolgte sector (VMBO-TL zonder sector)					Totaal
	VMBO landbouw	VMBO techniek	VMBO economie	VMBO gezondheidszorg	VMBO theoretische leerweg	
	%	%	%	%	%	
zeer ontevreden	8,2	5,7	10,5	4,3	5,5	6,9
ontevreden	12,2	10,3	17,6	12,0	15,1	13,4
neutraal	31,4	34,7	29,3	30,8	30,3	31,2
tevreden	30,1	34,1	33,5	35,0	38,3	34,1
zeer tevreden	18,0	15,1	9,2	17,9	10,8	14,5
N	1011	330	239	233	953	2766

Tabel 3 geeft de informatiebronnen die vmbo-leerlingen hebben gebruikt bij de keuze voor een vervolgoopleiding. Met name open dagen (78%) en begeleiding vanuit de school (58%) bleken belangrijke informatiebronnen. In mindere mate is gebruik gemaakt van meeloopdagen en computers en internet. Op dit punt wijken vmbo-scholieren af van havo- en vwo-scholieren die wel vaker gebruik maken van internet en meeloopdagen op opleidingen.

Tabel 3

Gebruikte informatiebronnen (meerder antwoorden mogelijk)

	%
Begeleiding school	58
Open dagen	78
Meeloopdagen	7
Folders	47
Computers/internet	36
Anders	19

N*

1716

* Aangezien deze vraag niet is gesteld aan VMBO-verlaters in de agrarische sector is de populatie aanzienlijk kleiner dan in tabel 1.

Niet alle schoolverlaters die na hun VMBO diploma een vervolgstudie gaan doen maken die opleiding ook af. In tabel 4 staat aangegeven welk percentage de vervolgopleiding tijdens het moment van enquêteren weer voortijdig verlaten heeft. Bijna 10% van alle VMBO-gediplomeerden die verder zijn gaan leren heeft de gekozen vervolgopleiding anderhalf jaar later voortijdig verlaten. Ruim 90% volgt dus nog steeds de gekozen vervolgopleiding. Bij afgestudeerden van de Theoretische Leerweg is deze verhouding identiek. Gediplomeerden uit de sectoren Gezondheidszorg en Techniek volgen anderhalf jaar later het vaakst nog steeds hun gekozen vervolgopleiding. Maar liefst 14% van de gediplomeerden van de sector Economie is voortijdig met hun vervolgopleiding gestopt. Dit laatste is wellicht een verklaring voor het feit dat deze groep ook het vaakst ontevreden is over de geboden hulp bij de studie-/beroepskeuze (zie tabel 2).

Tabel 4

Vervolgopleiding verlaten

	Gevolgte sector (VMBO-TL zonder sector)					Totaal %
	VMBO landbouw	VMBO techniek	VMBO economie	VMBO gezondheidszorg	VMBO theoretische leerweg	
	%	%	%	%	%	
Volgt vervolgopleiding nog	90,2	92,4	85,7	92,6	90,4	90,4
Opleiding ongediplomeerd verlaten	9,8	7,6	14,3	7,4	9,6	9,6
N	879	289	203	215	871	2457

Ruim een derde van de voortijdig met hun vervolgopleiding gestopte VMBO-gediplomeerden geeft aan hun vervolgopleiding verlaten te hebben, omdat ze achteraf toch liever een andere opleiding gekozen zouden hebben. Nog eens bijna een derde geeft aan onvoldoende gemotiveerd te zijn. Een kwart van de gestopte VMBO-gediplomeerden vond de lessen niet interessant. HAVO en VWO gediplomeerden geven nog vaker aan dat ze achteraf beter een andere opleiding hadden kunnen kiezen (51%). HAVO- en VWO-gediplomeerden stoppen minder vaak met het argument dat ze wilden gaan werken (zie het

rapport 'Voorlichting en begeleiding bij de studie- en beroepskeuze en de rol van arbeidsmarktinformatie').

Vooraf de gediplomeerden van de Theoretische Leerweg had achteraf liever een andere vervolgopleiding gekozen: bijna de helft van hen. De gediplomeerden van de sectoren Economie en Techniek waren het vaakst onvoldoende gemotiveerd: ruim 4 op de 10 van hen gaf dit aan als reden voor het verlaten van hun vervolgopleiding. Overigens zijn de verschillen naar sector hier indicatief, vanwege de geringe celvulling in sommige kolommen.

Tabel 5

Redenen voor verlaten opleiding (meerdere antwoorden mogelijk)

	Gevolgte sector (VMBO-TL zonder sector)					Totaal
	VMBO landbouw	VMBO techniek	VMBO economie	VMBO gezondheidszorg	VMBO theoretische leerweg	
	%	%	%	%	%	%
Onvoldoende gemotiveerd	31,3	40,9	41,4	18,8	32,5	33,0
Lessen niet interessant	30,1	22,7	20,7	18,8	24,1	25,3
Opleiding te moeilijk	16,9	22,7	17,2	0,0	8,4	13,3
Toch liever een andere opleiding	26,5	36,4	34,5	18,8	48,2	35,6
Wilde liever gaan werken	18,1	9,1	10,3	6,3	9,6	12,4
Anders	42,2	45,5	31	75	45,8	44,6
N	83	22	29	16	83	233

Wat zijn de bepalende factoren?

Door middel van een regressieanalyse is gekeken wat de invloed is van de gepercipieerde kwaliteit van de informatie op de tevredenheid met de verkregen hulp bij de studiekeuze en de kans dat de ex-vmbo-er de vervolgopleiding ongediplomeerd verlaat. In tabel 6 staan de resultaten van deze analyse. De tevredenheid over de hulp bij het kiezen van een vervolgopleiding hangt het meest (significant) samen met de gepercipieerde kwaliteit van informatie over vervolgopleidingen en over de hulp bij het kiezen van de vervolgopleidingen. Dus hoe groter de gepercipieerde kwaliteit van de informatie m.b.t. deze aspecten hoe hoger de kans dat men tevreden is over de hulp bij het kiezen van een vervolgstudie. Het ongediplomeerd verlaten van de vervolgopleiding hangt minder sterk samen met de door ex-vmbo-ers gepercipieerde kwaliteit van de informatie.

Tabel 7 laat de resultaten van een regressieanalyse op het verband tussen de gebruikte informatiebronnen enerzijds en de mate van tevredenheid over de verkregen studiehulp dan wel het ongediplomeerd verlaten van de vervolgopleiding anderzijds. Met name het krijgen van begeleiding en het bezoeken van open dagen hebben een significant positieve invloed op de kans dat men tevreden is over de verkregen hulp bij de studiekeuze. Deze twee informatiebronnen zijn samen met het gebruik van internet en het deelnemen aan meeloopdagen eveneens bij de HAVO en VWO uitstroom significante factoren die de kans op het tevreden zijn met de verkregen hulp bij het kiezen van een vervolgstudie verhogen. De kans op het voortijdig verlaten van de vervolgstudie wordt significant verhoogd bij het

gebruik van internet als informatiebron. Bij de HAVO en VWO gediplomeerden heeft naast het gebruik van internet ook het gebruik van folders een significant negatief effect op de kans op het voortijdig afbreken van de vervolgstudie.

Tabel 6

Kwaliteit van informatie en tevredenheid met keuze opleiding, en ongediplomeerd verlaten opleiding

	Tevredenheid met hulp keuze vervolgopleiding			Ongediplomeerd de opleiding verlaten		
	Coef	Std. Error		Coef	Std. Error	
Constante	0,676	0,613		-0,036	0,209	
Informatie over de mogelijkheden van verschillende vakkenpakketten	0,036	0,033		-0,016	0,011	
Informatie bij de keuze van het vakkenpakket	0,079	0,034	**	0,017	0,011	
Informatie over vervolgopleidingen	0,227	0,032	***	0,002	0,011	
Informatie over hulp bij het kiezen van vervolgopleidingen	0,237	0,028	***	-0,016	0,009	*
Informatie over de inhoud van lessen bij de vervolgopleiding	-0,002	0,026		-0,001	0,009	
Informatie over lesgeefmethode bij vervolgopleiding	0,008	0,025		-0,014	0,008	*
Informatie over moeilijkheidsgraad bij vervolgopleiding	0,032	0,023		0,009	0,008	
Informatie over beroepen die uit te voeren zijn met vervolgopleiding	0,049	0,025	**	-0,001	0,008	
Informatie over kans op werk met vervolgopleiding	0,030	0,021		0,000	0,007	
Man	0,052	0,053		0,032	0,018	*
Leeftijd	-0,002	0,034		0,010	0,012	
Allochtoon	-0,062	0,066		0,023	0,023	
<i>Sector: (Referentiegroep = VMBO-TL)</i>						
Landbouw	-0,098	0,184		-0,052	0,062	
Techniek	0,008	0,069		-0,031	0,024	
Economie	-0,168	0,069	**	0,043	0,024	*
Gezondheidszorg	0,114	0,073		-0,003	0,025	

(*), (**), (***): significant op respectievelijk 10%, 5% en 1%

Bron: ROA (SIS), 2004

Noot: De getallen in deze regressie tabel moeten worden gelezen als veranderingen in de kans op tevredenheid met de keuze, of ongediplomeerd de opleiding verlaten door een verschuiving met een eenheid in de variabelen in de tabel.

Bijvoorbeeld: gediplomeerden van VMBO Economie hebben een 0,168 lagere kans op tevredenheid met hulp bij de keuze van de vervolgopleiding dan gediplomeerden van VMBO-TL.

De variabelen met betrekking tot informatie zijn gemeten op een 5 puntsschaal waarbij 1 staat voor geen informatie gehad en 5 voor goede informatie gehad.

Ten opzichte van het HAVO/VWO ontbreekt de afhankelijke variabele spijt over de gekozen vervolgopleiding, vanwege het ontbreken van deze vraag in de VMBO-vragenlijst.

Tabel 7

Gebruikte informatiebronnen bij studie- en beroepskeuze en tevredenheid met keuze opleiding, en ongediplomeerd verlaten opleiding

	Tevredenheid met hulp keuze vervolgopleiding			Ongediplomeerd de opleiding verlaten		
	Coef	Std. Error		Coef	Std. Error	
Constante	2,475	0,670	***	-0,112	0,203	
Begeleiding	0,523	0,050	***	0,003	0,015	
Open dag	0,222	0,062	***	-0,036	0,020	*
Meeloopdagen	-0,064	0,098		-0,052	0,029	*
Folders	-0,021	0,052		0,002	0,016	
Internet	-0,017	0,053		0,052	0,016	***
Man	0,025	0,059		0,025	0,018	
Leeftijd	0,024	0,038		0,012	0,012	
Allochtoon	-0,117	0,073		0,017	0,022	
<i>Sector: (Referentiegroep = VMBO-TL)</i>						
Landbouw	-0,039	0,203		-0,051	0,060	
Techniek	0,082	0,075		-0,028	0,023	
Economie	-0,166	0,075	**	0,048	0,023	**
Gezondheidszorg	0,170	0,079	**	-0,005	0,024	

(*), (**), (***): significant op respectievelijk 10%, 5% en 1%

Bron: ROA (SIS), 2004

Noot: De getallen in deze regressie tabel moeten worden gelezen als veranderingen in de kans op tevredenheid met de keuze,

of ongediplomeerd de opleiding verlaten door een verschuiving met een eenheid in de variabelen in de tabel.

Bijvoorbeeld: gediplomeerden die internet als informatiebron gebruikt hebben, hebben een 0,052 hogere kans om ongediplomeerd de vervolgopleiding te verlaten dan gediplomeerden die niet of minder van internet gebruik gemaakt hebben.

Ten opzichte van het HAVO/VWO ontbreekt de afhankelijke variabele spijt over de gekozen vervolgopleiding, vanwege het ontbreken van deze vraag in de VMBO-vragenlijst.

De overgang van mbo naar arbeidsmarkt

Tabel 8 laat zien wat de maatschappelijke positie is van gediplomeerde mbo-schoolverlaters. De cijfers zijn gebaseerd op de vraag “Wat is op dit moment je belangrijkste bezigheid?”. Anderhalf jaar na het behalen van het MBO-diploma heeft 44% betaald werk als belangrijkste bezigheid. Nog eens 6% volgt een BBL-opleiding. Een grote groep (42%) is nog steeds of weer student. Een kleine groep (4%) is werkloos. Vooral bij MBO Gezondheidszorg en Landbouw werkt een relatief hoog aandeel van de gediplomeerden anderhalf jaar na het behalen van het MBO-diploma. Onder MBO-gediplomeerden Gedrag en Maatschappij, Techniek en Economie bevinden zich relatief veel studenten die verder leren.

Tabel 8

Positie anderhalf jaar na behalen diploma MBO

	Gevolgde sector					Totaal %
	MBO landbouw %	MBO techniek %	MBO economie %	MBO gezondheidszorg %	MBO gedrag en maatschappij %	
Betaald werk	49,3	41,8	39,9	54,4	40,8	44
Werkloos	4,4	3,7	5,6	2,5	2,9	4,1
Scholier/student	35,4	45,3	44	31,9	47	41,7
BBL	5,4	6	7	6,9	5,1	6,3
Anders	5,5	3,2	3,4	4,3	4,1	3,9
N	814	1389	2062	959	855	6079

Ongeveer anderhalf jaar na het behalen van het MBO diploma is dus een deel doorgestroomd naar de arbeidsmarkt. Van deze groep werkzamen vindt bijna 41% de aansluiting tussen de gevolgde opleiding en hun functie goed (tabel 9). Ruim één op de vijf van hen vindt deze aansluiting matig tot slecht. De aansluiting met de arbeidsmarkt is het beste vanuit MBO opleidingen uit de sector gezondheidszorg: daarvan vindt meer dan de helft (53%) de aansluiting goed. Afgestudeerden in de richting Economie zijn het minst tevreden over de aansluiting: bijna een kwart vindt de aansluiting matig tot slecht.

Tabel 9

Aansluiting tussen huidige functie en gevolgde MBO-opleiding

	Gevolgde sector					Totaal %
	MBO landbouw %	MBO techniek %	MBO economie %	MBO gezondheidszorg %	MBO gedrag en maatschappij %	
Goed	37	39,4	36,8	52,5	39,3	40,8
Redelijk	41,7	40,8	38,5	30,7	40,6	38,2
Matig	10,8	10,4	15,8	11,6	12,2	12,6
Slecht	10,5	9,4	8,9	5,2	7,9	8,4
N	381	566	806	501	303	2557

Tabel 10 laat zien in hoeverre men een baan op niveau gevonden heeft. Bijna eenderde van de mbo-gediplomeerden werkt anderhalf jaar later naar eigen zeggen onder het niveau van de gevolgde opleiding, tweederde werkt (minimaal) op het niveau. MBO-gediplomeerden met een opleiding uit de sector Landbouw werken het vaakst onder hun eigen niveau: ongeveer de helft geeft dit aan. Afgestudeerden uit de sector Gezondheidszorg en Gedrag en Maatschappij werken het vaakst op het niveau van de genoten opleiding.

Tabel 10

Werkzaam op niveau opleiding

	Gevolgde sector					Totaal %
	MBO landbouw %	MBO techniek %	MBO economie %	MBO gezondheidszorg %	MBO gedrag en maatschappij %	
Werkzaam onder niveau opleiding	49,7	31,5	33,9	20,7	18,8	31,3
Werkzaam op niveau opleiding	50,3	68,5	66,1	79,3	81,2	68,8
N	372	555	819	503	304	2553

Een ander baankenmerk betreft de vraag of men in de eigen of in ieder geval een verwante richting werkzaam is (zie tabel 11). Zo'n 68% van alle werkzame MBO gediplomeerden geeft aan een baan te hebben die wat richting betreft aansluit bij de gevolgde opleiding. In de sectoren Gezondheidszorg, Gedrag en Maatschappij en Techniek ligt dit percentage boven het gemiddelde. Gediplomeerden in de richting Economie werken het vaakst in een andere of geen specifieke richting (44%).

Tabel 11

Werkzaam binnen eigen richting

	Gevolgte sector					MBO gedrag en maatschappij	Totaal
	MBO landbouw	MBO techniek	MBO economie	MBO gezondheidszorg			
	%	%	%	%	%		
Werkzaam in eigen of verwante richting	61,5	72,8	56,5	82,3	76,4	68,1	
Werkzaam in andere of geen specifieke richting	38,2	27,2	43,5	17,7	23,6	31,9	
N	379	559	819	491	297	2545	

Behalve naar min of meer objectieve kenmerken zoals de sector en het niveau van de baan is de geënquêteerden eveneens gevraagd hoe tevreden men was met de huidige baan. Van alle gediplomeerde MBO-ers die ten tijde van de enquête aan het werk waren is tweederde tevreden tot zeer tevreden met de huidige baan. Ongeveer 10% is (zeer) ontevreden. Met name de MBO gediplomeerden uit de sector Gezondheidszorg zijn te spreken over hun werk, 73% is (zeer) tevreden en ruim 8% (zeer) ontevreden. MBO afgestudeerden met een economische achtergrond zijn het minst vaak tevreden: 63% is (zeer) tevreden, ruim 11% (zeer) ontevreden. Over alle sectoren liggen de percentages echter niet heel ver uit elkaar.

Tabel 12

Tevredenheid met eigen functie

	Gevolgte sector					Totaal
	MBO landbouw	MBO techniek	MBO economie	MBO gezondheidszorg	MBO gedrag en maatschappij	
	%	%	%	%	%	
Zeer ontevreden	4,7	2,1	2,5	2,4	5,3	3
Ontevreden	6,5	7,2	8,7	6	5,3	7,1
Neutraal	24,4	24	26	18,8	17,4	22,9
Tevreden	35,5	38,8	35,6	34,1	38,5	36,3
Zeer tevreden	29	27,9	27,2	38,7	33,6	30,6
N	386	567	812	501	304	2570

Tabel 13 gaat in op de tevredenheid van MBO-diplomeerden met de hulp bij de keuze van (verdere) vervolgopleiding of beroep tijdens de MBO-opleiding. Opvallend is het grote aantal wat aangeeft (zeer) ontevreden te zijn: 35%. Slechts een kwart is tevreden. De ontevredenheid doet zich voor in alle MBO-sectoren.

Tabel 13

Tevredenheid over hulp bij keuze vervolgopleiding of beroep

	Gevolgte sector					Totaal
	MBO landbouw	MBO techniek	MBO economie	MBO gezondheidszorg	MBO gedrag en maatschappij	
	%	%	%	%	%	
Zeer ontevreden	11,8	12,7	13,8	11,3	11,9	12,6
Ontevreden	22,5	21	23,5	20,8	20,2	21,9
Neutraal	39,6	42,4	39,6	42,4	41,9	41
Tevreden	21,4	19	18,1	20,9	21,3	19,6
Zeer tevreden	4,8	4,9	5,1	4,6	4,7	4,9
N	796	1355	2005	929	832	5917